

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

В статті йдеться мова про те, що в Україні наявне безробіття у великих обсягах, що, в свою чергу, спричиняє збитки та проблеми, які поширюються на усі сфери суспільного та державного життя. Особливо цей факт бентежить в умовах світової фінансової та економічної кризи. Окрім цього в статті доводиться, що на сьогодні проблема зайнятості трудових ресурсів простежується у всіх регіонах України, в тому числі і в Карпатському регіоні та Закарпатській області.

The article dealt with an unemployment rate in large volumes in Ukraine, which in turn causes losses and problems that extend to all spheres of social and political life. This fact is especially perplexing in the global financial and economic crisis. Also in the article determined that today the problem of employment of labor resources observed in all regions of Ukraine, including the Carpathian region and the Transcarpathian region.

Ключові слова: ринок праці, криза, зайнятість населення, безробіття, бідність, соціальна напруга, криміналізація, мотивації людей до праці.

Постановка проблеми. Найбільш гострою проблемою, з якою зустрічається населення України – феномен безробіття (особливо серед молоді). Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили й відсутність економічних умов, які дали б змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Тому не даремно більшість економістів та соціологів розглядають це явище як соціальне зло, а історичний досвід це переконливо доводить. Саме з безробіттям пов'язані такі деструктивні явища як падіння виробництва, бідність, соціальна напруга, криміналізація. Якщо розглянути ринок праці, то тут безробіття є тінювим боком зайнятості. Безробіття багатofакторне явище, і воно впливає на всі сфери суспільного життя. Цей феномен варто розглядати як з позитивного боку, так і з негативного. Наприклад, позитивом є те, що безробіття стимулює людину до ефективної праці і підвищення рівня конкурентоздатності своєї робочої сили, відображає перерозподіл кадрів, а з другого боку, воно здійснює удар по мотивації людей до праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане питання досліджувалось в працях Артеменко В.Б., Базилевича В.Д., Буряка П.Ю., Варналія З., Вороненко О.В., Геєця В., Долішнього М.І., Дяченка Б.І., Кравціва В.С., Мікловди В.П., Пірожкова С., Пітюлича М.І, Пітюлича М.М., Семів Л.К., Садової У.Я., Шевчук Л.Т. та інших вчених, які розкривають різні аспекти територіального регулювання зайнятості населення, досліджуючи цю проблему в умовах поглиблення ринкових реформ та появи ознак стабілізації економіки.

Невирішені аспекти проблеми. Разом з тим, не дивлячись на значний науковий доробок дослідженнями не охоплено в повній мірі питання особливостей формування ринку праці в Україні протягом 2009–2010 рр. та I кварталу 2011 р., що власне і стало предметом даного дослідження.

При написанні статті використовувались методи статистичні, економіко-математичні, порівняльного аналізу та динамічних рядів.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні стану зайнятості трудових ресурсів країни та аналізі основних стратегій вирішення проблеми безробіття в ній.

Основна частина

Фінансово-економічна криза, яка розпочалася в Україні наприкінці 2008 року, призвела до загострення ситуації на ринку праці, що продовжується і сьогодні. Однією з найбільш серйозних проблем є скорочення обсягів зайнятості та зростання безробіття населення. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15–70 років у 2010 р., порівняно з 2009 р., зменшилась на 0,5% і становила 22,08 млн осіб, з яких 20,2 млн осіб або 91,5% були зайняті економічною діяльністю, а решта 1,87 млн осіб – відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП) класифікувалися як безробітні [2].

Кількість економічно активного населення працездатного віку за перше півріччя 2010 року, порівняно з першим півріччям 2009 року зменшилась на 0,46% та становила відповідно 20,24 осіб або 91,67% від зазначеної категорії населення віком 15–70 років. Втім рівень економічної активності населення віком 15–70 років у цілому по Україні майже не змінився та становив у 2010 році 63,8%, що зумовлено незначним зростанням чисельності населення зазначеного віку. Серед населення працездатного віку цей показник зріс з 71,7% до 72,1% через зростання рівня економічної активності жителів міських поселень. Водночас серед населення сільської місцевості цей показник не змінився і у першому півріччі 2010 року становив 73,3% (див.рис. 1).

В цей період у всіх регіонах країни спостерігалось зростання рівня зайнятості населення. Якщо розглядати Закарпатську область, то рівень зайнятості населення у віці 15-70 років у першому півріччі 2010 року зріс на 1,22% і становив 530,6 тис.осіб, а серед населення працездатного віку цей показник становив 491,3 тис.осіб і порівняно з першим півріччям 2009 року зріс на 0,6% [3].

Серед зайнятого населення України віком 15-70 років кожен п'ятий працював у сільському господарстві або промисловості, кожен шостий – у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових приладів.

Найбільший приріст зайнятого населення спостерігався у торгівлі (на 5,8%), наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту (2,1%) та державному управлінні (1,7%). При цьому значне скорочення кількості зайнятого населення відбулося у сільському господарстві (на 10,8%), фінансовій діяльності (на 4,3%) та промисловості (на 2,7%) [2].

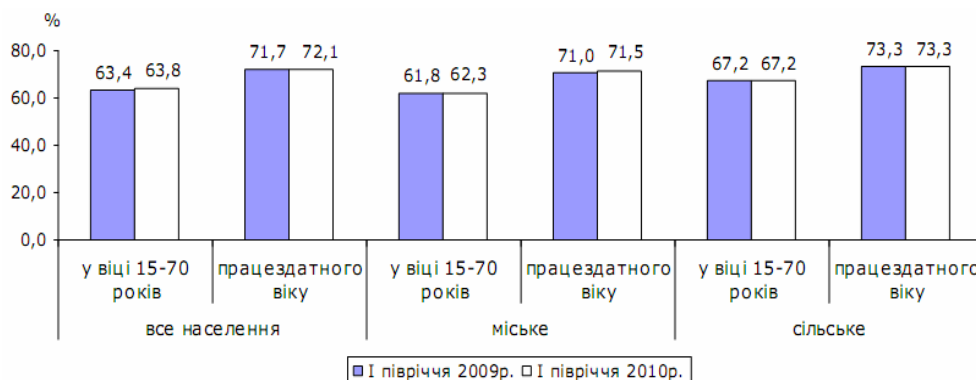

Рис. 1. Рівень економічної активності населення віком 15–70 років у першому півріччі 2009–2010рр. (у % до населення відповідної демографічної групи) [2]

Тепер розглянемо показники безробіття. Кількість безробітних (за методологією МОП) у віці 15-70 років у цілому по країні у I півріччі 2010 року, порівняно з відповідним періодом 2009 року, зменшилась на 141,3 тис. осіб (7%). Серед безробітних майже три чверті склали мешканці міських поселень (1,4 млн осіб), решту – жителі сільської місцевості. Загальне зменшення безробіття населення віком 15–70 років відбулося в основному за рахунок осіб працездатного віку (на 139,7 тис. осіб).

За даними Державного комітету статистики України, протягом I півріччя 2010 року спостерігалася тенденція зростання рівня заробітної плати, при чому значно вищими темпами, ніж у відповідному періоді попереднього року. Цьому сприяла поступова стабілізація фінансово-економічної ситуації в країні, про що свідчать зокрема позитивні результати роботи промислового комплексу. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника зросла на 18,7% і становила 2108 грн [2].

Разом із тим, сучасний стан ринку праці характеризується наявністю низки проблем, які є бар'єром для нормального соціально-економічного розвитку як всієї країни, так і її окремих регіонів. Гострими лишаються проблеми економічної активності населення, кількісно-якісного дисбалансу між пропозицією та потребою у робочій силі, низького кваліфікаційного рівня незайнятого та працюючого населення, а також проблеми зайнятості молоді та інвалідів (насамперед у монофункціональних містах, шахтарських регіонах, сільській місцевості), нелегальні зовнішні трудові міграції, неформалізовані внутрішні трудові міграції та тіньовий ринок праці.

Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року суттєво вплинув на ринок праці. Фахівці вважають, що вступ в дію Податкового кодексу збільшив тіньову зайнятість українських громадян, яка зросла практично удвічі. На сьогодні легальний ринок праці стає нерентабельним для громадян. В Україні встановлений один із найвищих рівнів соціальних відрахувань [4].

Кількість зареєстрованого безробіття у січні 2011 року становить 585,6 тис. осіб, що на 40,7 тис. осіб більше, ніж у грудні 2010 року. Цей показник зріс і порівняно із січнем 2010 року на 11,18%. Щоб сьогодні створити одне робоче місце у великому бізнесі необхідно 300 тисяч гривень, у малому – 20 тисяч гривень. Нова податкова система формується таким чином, що малий бізнес може взагалі зникнути, тоді кількість безробітних зростає до 5 мільйонів, які будуть шукати роботу у тіньовому секторі або взагалі залишати країну у пошуках стабільного доходу [5]. Міграційні процеси перш за все торкнуться інженерів, IT-фахівців та вчених, оскільки держава за короткий період часу не зможе забезпечити їх новими робочими місцями.

Проблемою є нелегальна праця громадян України за кордоном, неналежний соціальний захист, ризики страхових заощаджень і пенсійного забезпечення, відсутність надійних механізмів перерахування отриманих за працю за кордоном коштів, повернення мігрантів. Нівелювання негативних проявів зовнішньої трудової міграції громадян України, насамперед, пов'язане зі створенням привабливого внутрішнього ринку праці, укладенням угод щодо працевлаштування та соціального забезпечення громадян України, які перебувають за її межами.

Суттєвий вплив на ринок праці здійснює незадоволений попит роботодавців на робочу силу за рахунок випускників навчальних закладів. Звідси виникає проблема недостатнього рівня підтримки тих, хто вперше виходить на ринок праці. В основі причин незадоволеного попиту роботодавців на якісну робочу силу серед дорослого населення – відсутність системи навчання дорослого населення впродовж трудового життя, або проблема професійної переорієнтації, вирішення якої значно б скоротило рівень безробіття в державі. Тягар фінансування професійного навчання на виробництві покладено лише на роботодавця.

Наслідком є економічна неспроможність підвищувати кваліфікаційний рівень працівників або незацікавленість роботодавців у підвищенні якості персоналу.

Характерною ознакою ринку праці України є низький рівень зайнятості осіб із інвалідністю. За даними інформаційно-обчислювального центру Міністерства праці у 2008 році кількість працюючих інвалідів склала 515 тис. осіб, або 39% від загальної чисельності інвалідів працездатного віку, тоді як в інших країнах рівень зайнятості цієї категорії громадян є значно вищим (наприклад, в Італії – 55%, у Швеції – 60,1%, у Китаї – майже 80%) [1].

Основними причинами, які стримують зайнятість інвалідів в Україні, є:

- порівняно низький рівень освіти інвалідів і їх професійної підготовки;
- недостатня кількість робочих місць, на яких може бути задіяна праця інвалідів.

Висновки

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки, а саме: для легалізації ринку праці, подолання регіональної диспропорції, для підвищення якості та попиту на національну робочу силу, доцільно запровадити наступну систему заходів:

- знизити податкове навантаження на заробітну плату, спрощувати адміністрування податків;
- створювати комфортні умови для роботодавців;
- збільшити фінансові надходження до служб зайнятості найбільш економічно відсталих регіонів за рахунок державного перерозподілу всіх коштів, отриманих у регіонах, залежно від потреб кожного з них;
- розширити сфери застосування праці за рахунок створення нових робочих місць через встановлення сприятливого інвестиційного режиму для підприємств, на яких створюються нові робочі місця, надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам, підприємствам у депресивних регіонах;
- удосконалити механізм формування, розміщення та виконання державного замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних і робітничих кадрів на основі даних про стан регіональних ринків праці;
- запровадження системної взаємодії роботодавців і професійно-технічних навчальних закладів шляхом активізації участі роботодавців у створенні сучасної навчально-виробничої бази;
- розробка та впровадження програм покращення демографічної ситуації в регіонах шляхом фінансової підтримки найбільш уразливих верст населення; забезпечення гідних соціальних гарантії для багатодітних родин (встановлення пільг у медичному, освітньому обслуговуванні);
- реалізація механізмів щодо працевлаштування випускників навчальних закладів, передбачених Законом України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю».

Саме тому ці аспекти вимагають подальшого наукового обґрунтування та будуть нами досліджуватися в подальшому.

Література

1. Міністерство праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mlsp.kmu.gov.ua/control/uk/index>
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистики в Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stat.uz.ua/statinfo/pracja/index.html>
4. <http://svoboda.fm/ukraine/210009.html>
5. http://www.ukrrudprom.com/digest/Podatkoviy_kodeks_yak_zruynuvati_ekonomku.html

Надійшла 15.04.2011